

Об'єднання сил судових експертів та правоохоронців у боротьбі з організованою злочинністю

Вероніка Венчагова

старший судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень, Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Одеса, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4262-4028>

Наведено приклади із практики автора, як взаємодія слідчих, працівників карного розшуку, працівників Служби безпеки України, слідчих Державного бюро розслідувань та судових експертів дає змогу розкривати тяжкі та особливо тяжкі злочини, учинені в умовах воєнного стану.

Ключові слова: криміналістика; судова експертиза; фоноскопія; злочин.

Joining forces of forensic experts and law enforcement officers in the fight against organized crime

Veronika Venchahova

The article reveals examples from the author's practice of how the interaction of investigators, criminal investigation officers, employees of the Security Service of Ukraine, investigators of the State Bureau of Investigation and forensic experts allows solving serious and especially serious crimes committed under martial law.

Keywords: forensic; forensic examination; phonoscopy; crime.

На жаль, сьогодні таке явище, як організована злочинність, точніше, її існування в суспільстві, ні в кого не викликає сумнівів. Разом із існуванням бандитських та терористичних угруповань, перевезенням наркотичних речовин, контрабандою, торгівлею людьми, протягом дії воєнного стану в Україні з'являються види організованої злочинності, обумовлені цими обставинами.

Наприклад, багато посадовців, лікарів, військових об'єднуються задля підготовки військово-облікових документів, документів про стан здоров'я з метою допомогти особам уникнути військової служби, інші допомагають організувати перетин держкордону, коли він закритий для виїзду тим, не

є високим посадовцем та не має права перетину кордону тощо. На жаль, у сучасній Україні й досі царюють уявлення, що за гроші можна купити все на світі, навіть життя, свободу, здоров'я, засоби зв'язку, заборонені речі та багато іншого.

Водночас українські правоохоронці мають великий досвід розкриття злочинів, учинених організованими злочинними групами, злочинними організаціями як у мирний час, так і зараз, як на волі, так і в місцях позбавлення волі.

Неможливо переоцінити майстерність оперативних та слідчих підрозділів правоохоронців, їхні агентурні зв'язки та взагалі їхній вклад у боротьбу із таким явищем, як організо-

вана злочинність. Доки вони ведуть оперативно-розшукову діяльність, виявляють злочинні зв'язки, разом із слідчими підрозділами, прокуратурою та слідчими суддями провадять слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії, займаються розшифровуванням їх результатів, судові експерти експертної служби МВС займаються дослідженням на основі своїх спеціальних знань явищ і предметів, що стосуються безпосередньо тих кримінальних справ, які розслідуються.

За останні два місяці було розкрито декілька важливих та значущих злочинів завдяки плідній і тісній співпраці правоохоронців та судових експертів.

Найчастіше їх взаємодія і співпраця стосується того, що оперативні підрозділи ведуть так зване прослуховування як телефонних розмов, так і взагалі побуту та оточення осіб, які становлять інтерес у кримінальному провадженні. Після збору великої кількості матеріалів оперативні працівники та слідчі оформлюють їх належним чином, а далі вже призначаються різноманітні види судових експертиз: дактилоскопічна, портретна, фоноскопична, хімічна, біологічна, балістична тощо. Важно підрахувати та спрогнозувати кількість та всі види експертиз, яких було б достатньо для отримання доказів у кримінальному провадженні. Завдяки наявним спеціальним знанням та наділенням правами, судові експерти одночасно разом із колом поставлених перед ними запитань, можуть вказати й на ті факти, щодо яких не були поставлені запитання, але вони мають суттєве

значення для кримінального провадження. Тобто спеціальні знання судових експертів дають змогу вийти за межі тих питань, які цікавлять органи досудового розслідування й суд, тим самим допомагаючи всебічно дослідити всі обставини злочину.

Автором було отримано кваліфікацію судового експерта із правом проведення судової експертизи відео-, звукозапису, яка містить технічну експертизу та дослідження диктора, акустичних сигналів та середовищ. Під час виконання фоноскопичних експертиз найскладнішим було отримати порівняльні зразки голосу й мовлення досліджуваних осіб з метою їх ідентифікації. Це обумовлено тим, що зазвичай прослуховування осіб відбувалось в обстановці, у якій вони перебувають повсякденно, наприклад у стінах слідчих ізоляторів, виправних колоній, робочих кабінетах тощо. Порівняльні зразки мають бути записані в подібних умовах, але це вкрай важно здійснити через те, що під час їх отримання людина вже обізнана про те, що має надати свої зразки та не виконується умова вільного мовлення, без хвилювання, неможливо відтворити ті ж обставини. Тож на дослідження як зразки надаються відео- і звукозаписи допитів цих осіб, обшуків, судових засідань за їх участю, затримання, коли присутні багато сторонніх осіб, шуму, тварин тощо.

Головна задача експерта в такій ситуації — дослідити весь наданий фономатеріал та відсегментувати найкращі його фрагменти для подальшого проведення дослідження, порівняння, ідентифікації осіб тощо.

Зазвичай на дослідження надається фономатеріал дуже низької якості саме через те, що його отримано в умовах проведення НСРД. На запис потрапляють, окрім голосу та мовлення досліджуваних осіб, їхні співрозмовники, сторонні особи, шум вулиць, оточення, акустичні сигнали апаратури запису операторів зв'язку, реверберація від приміщення, що може дуже спотворювати звучання голосів. Експерт у своєму розпорядженні має програмне забезпечення, при застосуванні якого відбувається ідентифікація особи, але цьому етапу передуює кропітка робота із наданими досліджуваними файлами та зразками. Необхідно прослухати весь наданий матеріал, вивчити протоколи про результати проведення НСРД (якщо вони надаються) — це певною мірою полегшує та прискорює проведення експертизи. Якщо немає протоколів, експерт майже не має змоги провести повне та всебічне дослідження через те, що аудіально голоси й дикція осіб можуть бути схожі та експерт не матиме змоги якісно обробити фономатеріал, окрім випадків, коли голоси явно різняться: наприклад, розмова чоловіків із високим та низьким голосом, розмова чоловіка й жінки,

розмова різними мовами, із акцентами тощо.

Програмне забезпечення досліджує тон голосу, може досліджувати певні фонemi, але всьому цьому передуює так зване «навчання», під час якого експерт із наданого матеріалу виокремлює певні для дослідження звуки, склади, слова, яких потрібно немало, та навчає програмне забезпечення їх розпізнавати, порівнювати тощо.

Після проведення дослідження експертові необхідно оформити його результати у вигляді висновку, відповісти на поставлені питання, указати причини, через які він не має можливості відповісти на питання або дослідити певні матеріали, надати висновок ініціаторові проведення експертизи.

Далі вже із отриманим висновком експерта працюватимуть як слідчі, так і оперативні підрозділи та інші правоохоронці для скерування кримінального провадження до суду.

Отже, неможливо відокремити експертну та правоохоронну діяльність через те, що одні підрозділи мають на меті отримання певних матеріалів, інші — їх оформлення, документування, треті — розслідування, четверті — дослідження на основі спеціальних знань тощо.